

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο.Π. ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.1.1.

- 1 – δ
- 2 – ε
- 3 – α
- 4 – γ
- 5 – β

A.1.2.

Εθνικά κτήματα: σελ. 23 -24 «Από τα πολλά ... στρέμματα»
Επανάσταση του 1862: σελ. 76 «Το Φεβρουάριο ... τη χώρα»
Τάγματα εργασίας: σελ. 139 «Οι άνδρες ... αρρώστιες»
Οργανικός νόμος του 1900: σελ. 208 «Ένα σοβαρό ... εγκατάστασής του»

A.2.1.

- α)** σελ. 38 «Τα αποτελέσματα ... του παρελθόντος»
- β)** σελ. 48 «Στην περίοδο ... στρατιωτικές δαπάνες»

A.2.2.

- α)** σελ. 213 «Το βασιλικό περιβάλλον ... ανοιχτά»
- β)** σελ. 217 «Η ελληνική κυβέρνηση ... 1908)» και «Η Ελληνική Κυβέρνηση ... της Κρήτης»

B1.

Μετά την έκρηξη του κινήματος στο Γουδί εκφραστής των αιτημάτων του Στρατιωτικού Συνδέσμου και του λαού παρουσιάστηκε ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Τα αποτελέσματα των εκλογών της 8^{ης} Αυγούστου 1910 έδειχναν ότι οι συνθήκες ήταν πλέον κατάλληλες για μία ανανέωση στην πολιτική ζωή του τόπου.

Οι εκσυγχρονιστές που είχαν αναδειχτεί στις εκλογές του Αυγούστου συσπειρώθηκαν γύρω από το πρόσωπο του κρητικού ηγέτη Ελευθέριου Βενιζέλου, ο οποίος εξελέγη χωρίς να συμμετέχει στην προεκλογική αναμέτρηση. Η πρώτη

δημόσια εμφάνιση του Βενιζέλου ως ελλαδίτη πολιτικού έγινε στις 5 Σεπτεμβρίου 1910 με μία ομιλία στην πλατεία Συντάγματος, στην οποία έκανε προγραμματικές δηλώσεις, με τις οποίες υποστήριξε μετριοπαθείς μεταρρυθμίσεις. Η Ιστορία των Ελλήνων που αποτελεί δευτερογενή πηγή αναφέρεται στη βαρυσήμαντη αυτή ομιλία. Συγκεκριμένα τονίζεται ότι ο λόγος αυτός αποτέλεσε ορόσημο για την ελληνική πολιτική ζωή καθώς περιέγραφε τα πιο ουσιώδη στοιχεία της πολιτικής που θα ακολουθούσε ο Βενιζέλος. Αναφορικά με τις βασικές θέσεις του ο Βενιζέλος στόχευε σε εκσυγχρονισμό του πολιτικού συστήματος με την εξισορρόπηση των συμφερόντων όλων των κοινωνικών στρωμάτων. Βασικές θέσεις του προγράμματός του ήταν η κοινωνική γαλήνη, η ελάφρυνση των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, ο εκσυγχρονισμός του κρατικού μηχανισμού, με σκοπό την αποτελεσματικότερη λειτουργία του και στρατιωτικοί εξοπλισμοί για την πραγματοποίηση των εθνικών διεκδικήσεων. Στο παράθεμα παρατίθενται επιπλέον θέσεις του βενιζελικού προγράμματος. Συγκεκριμένα αναφέρονται ως στόχοι του η ανάπτυξη της οικονομίας μέσω της συσπείρωσης των παραγωγικών τάξεων γύρω από έναν κεντρικό άξονα, η εξισορρόπηση των άμεσων και έμμεσων φόρων, η λήψη μέτρων για την προστασία των εργατών και των αγροτών, ο εκσυγχρονισμός της ποινικής νομοθεσίας, η εξυγίανση της αυτοδιοίκησης και τέλος η ανεξαρτητοποίηση της διοίκησης από τους κομματικούς μηχανισμούς. Παρά την πίεση των οπαδών του υποστήριζε την αναθεώρηση του υπάρχοντος συντάγματος και όχι την ψήφιση νέου. Πολιτειακό ζήτημα δεν έθεσε. Στην Ιστορία των Ελλήνων μάλιστα τονίζεται η επιμονή του Βενιζέλου στην αναθεώρηση του Συντάγματος και η αδιαπραγμάτευτη άρνησή του να συγκαλέσει συντακτική Εθνοσυνέλευση. Έτσι, από την πρώτη κιόλας εμφάνισή του ο Βενιζέλος έδωσε το στίγμα της πολιτικής του γραμμής για τα επόμενα 25 χρόνια. Προανήγγειλε την ίδρυση ενός κόμματός αρχών, το οποίο θα ήταν φορέας των μεταρρυθμίσεων. Το κόμμα ιδρύθηκε και τυπικά στις 22 Αυγούστου 1910, από μέλη της Εθνοσυνέλευσης.

Ο Βενιζέλος πήρε εντολή σχηματισμού κυβέρνησης μετά την παραίτηση της κυβέρνησης Δραγούμη (6 Οκτωβρίου 1910) . Το παράθεμα αναφέρει ότι μετά την οκτάμηνη δημιουργική θητεία της κυβέρνησης Δραγούμη, το κόμμα του Βενιζέλου ήταν αυτό που απολάμβανε τη μεγαλύτερη δημοτικότητα από όλα τα υπόλοιπα.

Τα αποτελέσματα των εκλογών του Νοεμβρίου του 1910 επέτρεψαν στο Βενιζέλο να προχωρήσει στην αναθεώρηση του 1911 και να ικανοποιήσει με αυτήν το γενικό αίτημα για ανανέωση της ελληνικής πολιτικής σκηνής. Στα επόμενα χρόνια θα κληθεί να διαδραματίσει τον κυριότερο ρόλο τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδας.

B2.

Το εσωτερικό εμπόριο της Ελλάδας παρουσίασε συμπτώματα στασιμότητας κατά τον 19^ο αιώνα, γεγονός που καθήλωσε την εσωτερική εμπορική κίνηση σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Μόνο προς το τέλος του αιώνα δημιουργήθηκε στις μεγαλύτερες πόλεις μια άξια λόγου εμπορική κίνηση, η οποία όμως, σε μεγάλο ποσοστό, τροφοδοτήθηκε από εισαγόμενα καταναλωτικά προϊόντα.

Εξαιτίας αυτής της στασιμότητας το εμπόριο συνδέθηκε με το εξωτερικό, από τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας. Έτσι, λοιπόν, όταν εξετάζουμε το εμπόριο της Ελλάδας μέχρι το 1913, εννοούμε βασικά το εξωτερικό εμπόριο, το οποίο ήταν σχεδόν μόνιμα παθητικό για τη χώρα, η Ελλάδα δηλαδή αγόραζε από το εξωτερικό πολύ περισσότερα από όσα πωλούσε εκεί, το βασικό πρόβλημα ήταν το ισοζύγιο πληρωμών, η σχέση δηλαδή ανάμεσα στην αξία των εισαγωγών και των εξαγωγών.

Όπως παρατηρείται και από τον πίνακα που παρατίθεται στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τομ. ΙΔ' (δευτερογενής πηγή) και αναφέρεται στο εξωτερικό εμπόριο από το 1901 μέχρι το 1910 το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών αφού σημείωσε αυξομειώσεις ανά έτος κατέληξε το 1910 να περιοριστεί στις 16 εκατομμύρια χρυσές δραχμές, πτώση σημαντική αν λάβει κανείς υπόψη του ότι το 1901 έφτανε το ύψος των 46 εκατομμυρίων δραχμών.

Παρ' όλα αυτά, η σημασία του εμπορίου ήταν μεγάλη. Όχι μόνο συνέβαλε στην αντιμετώπιση του επισιτιστικού προβλήματος της χώρας, αλλά ταυτόχρονα αποτελούσε και την πλέον αξιόπιστη πηγή εσόδων για τα δημόσια ταμεία αφού τα έσοδα των τελωνείων αποτελούσαν πραγματικά ένα σημαντικό ποσοστό των δημοσίων εσόδων.

Η ανάπτυξη του εξωτερικού εμπορίου ακολούθησε ρυθμούς ανάλογους με τη γενικότερη βελτίωση των εθνικών οικονομικών μεγεθών αλλά και με τους ρυθμούς ανάπτυξης της διεθνούς εμπορικής κίνησης. Στατιστικά, η αύξηση της αξίας των συναλλαγών παρουσιάζεται εντυπωσιακή. Το 1851 η συνολική αξία των εισαγωγών και εξαγωγών της χώρας ήταν περίπου 36.000.000 χρυσές δραχμές, ποσό που αυξήθηκε στα 235.000.000 το 1901 και στα 315.000.000 το 1911. Σύμφωνα μάλιστα με τον πίνακα το σύνολο των εξαγωγών παρουσιάζει μια σημαντική αύξηση από το 1901 μέχρι το 1906 αφού από 94 εκατομμύρια δραχμές φτάνουν τα 123, ποσό που το 1910 γίνεται 144 εκατομμύρια δραχμές. Κατά την ίδια δεκαετία οι ρυθμοί αύξησης των εισαγωγών δεν παρουσιάζουν την ίδια ένταση, αυξάνονται όμως από τις 140 εκατομμύρια χρυσές δραχμές στις 160. Αυτό βέβαια έχει ως αποτέλεσμα το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών να περιορίζεται στις 16 εκατομμύρια δραχμές, ποσό που αποδεικνύει την ανάπτυξη του εξωτερικού εμπορίου γενικότερα. Σημαντικής σημασίας για την αξιολόγηση της ανοδικής πορείας του εξωτερικού εμπορίου είναι ότι τα ποσά από την εξαγωγή της σταφίδας παραμένουν περίπου τα ίδια - το 1901 ανέρχονται στο ύψος των 41 εκατομμυρίων και το 1910 στο ύψος των 40 - συνθήκη που δείχνει ότι η ανάπτυξη του εξωτερικού εμπορίου σχετίζεται με μία συνολικότερη ανάπτυξη της οικονομίας και διεύρυνση της παραγωγής.

Φυσικά, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στο ίδιο διάστημα η Ελλάδα διευρύνθηκε με την προσάρτηση των Ιόνιων νησιών και της Θεσσαλίας και ότι ο πληθυσμός της αυξήθηκε κατά 2,5 φορές. Άλλοι παράγοντες που έπαιξαν το ρόλο τους στην ανάπτυξη του εμπορίου αναφέρονται στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους τομ. ΙΓ' (δευτερογενής πηγή). Πιο συγκεκριμένα, επισημαίνεται η εστίαση της κρατικής οικονομικής πολιτικής τα χρόνια 1855 -1860 στο εξωτερικό εμπόριο και μάλιστα στην εξαγωγή της σταφίδας, κρασιού και ελαιόλαδου. Ακόμη το κράτος εκδήλωσε το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του για το εξωτερικό εμπόριο και με την εισαγωγή εμπορικών μαθημάτων σε σχολεία περιοχών που αποτελούσαν λόγω γεωγραφικής θέσης ναυτιλιακά κέντρα, όπως η Σύρος και Πάτρα καθώς και με την προσπάθεια να βελτιώσει τη νομοθεσία για τη λειτουργία των τελωνείων. Ειδικότερα, το 1857 επιβλήθηκαν συγκεκριμένα τέλη σε όλα τα εμπορεύματα, σε αντίθεση με την ως τότε φορολόγηση που οριζόταν κατ' εκτίμηση, εφαρμόστηκε ο νόμος για την τελωνοφυλακή και καταργήθηκε το τέλος εξαγωγής για τα σιτηρά και το αλεύρι. Ακόμη το 1858 παγιώθηκε το εξαγωγικό τέλος της σταφίδας και ορίστηκε σε 40 λεπτά το τέλος εξαγωγής για τα σιτηρά και το αλεύρι. Για τους παράγοντες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη του εξωτερικού εμπορίου κατά τα τέλη του 19^{ου} αιώνα η Ιστορία του Ελληνικού Έθνους τομ. ΙΔ' συμπληρώνει ότι η πτώχευση του 1893, ο πόλεμος του 1897 και η επιβολή του ΔΟΕ στην Ελλάδα οδήγησαν στην υποτίμηση του εθνικού νομίσματος, συνθήκη που τελικά ευνόησε το εξωτερικό εμπόριο, γιατί συνέπεσε με την ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας. Αυτό αναλύεται στην εξισορρόπηση του ισοζυγίου πληρωμών, αφού περιορίστηκαν οι εισαγωγές και

αυξήθηκαν οι εξαγωγές. Προστίθεται ακόμη ότι η σταφιδική κρίση έπαιξε τελικά το ρόλο της στην ανάπτυξη του εμπορίου, αφού επέβαλε στους Έλληνες αγρότες την αναζήτηση και άλλων ειδών παραγωγής και απέτρεψε τη καθήλωση στην καλλιέργεια της σταφίδας, άρα και την καθήλωση στην εξαγωγή κυρίως σταφίδας. Αυτή η διεύρυνση που δεν αφορούσε μόνο την αγροτική παραγωγή, αλλά και άλλους κλάδους παραγωγής, όπως τη βιομηχανία, διεύρυνε και τις δυνατότητες των εξαγωγών. Ο πίνακας τεκμηριώνει την διάσταση αυτή εφόσον τα ποσά από την εξαγωγή της σταφίδας παραμένουν περίπου τα ίδια - το 1901 ανέρχονται στο ύψος των 41 εκατομμυρίων και το 1910 στο ύψος των 40 - συνθήκη που δείχνει ότι η ανάπτυξη του εξωτερικού εμπορίου δεν οφείλεται πλέον στην εξαγωγή της σταφίδας, αλλά και σε άλλα εξαγωγίμα αγαθά.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

**ΓΑΛΟΥΝΗ ΜΑΡΙΑ - ΔΟΥΔΟΥΜΗ ΕΛΙΝΑ
ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΑ ΑΓΓΕΛΙΚΗ - ΣΥΡΜΟΣ ΜΙΛΤΟΣ
ΧΑΝΤΖΟΥΛΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ - ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ
ΨΩΜΑ ΑΡΕΤΗ**

